

ВІДГУК

офіційного оппонента, доктора юридичних наук, професора Васильєвої Валентини Антонівни на дисертацію Бігняка Олександра Валентиновича на тему «Цивільно-правовий захист корпоративних прав в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право (081 – Право).

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена тією роллю, яку корпоративне право, а відтак і захист корпоративних прав відіграють у стабільному розвитку і прогресі економіки та суспільства, а також необхідністю приведення концепції корпоративного права у аспекті його захисту до найкращих світових зразків у світлі набуття чинності Угоди про асоціацію України і ЄС. Тому важливою умовою подальшого розвитку України є формування правових механізмів забезпечення збалансованості інтересів суспільства та держави у сфері корпоративного права, належне правове регулювання корпоративних відносин, яке б відповідало потребам сьогодення, враховувало міжнародний досвід та закріплювало ефективні механізми попередження правопорушень у зазначеній сфері, а також захисту порушених прав учасників відповідних відносин. Численні випадки порушень корпоративних прав, недружніх поглинань дають підстави стверджувати, що захист корпоративних прав стає центральною проблемою корпоративного та цивільного права загалом. Реформування інституту

нових, більш дієвих механізмів захисту корпоративних прав та інтересів. При цьому має бути враховане як теоретичне підґрунтя інституту захисту корпоративних прав та інтересів, так і практична можливість його застосування.

Тому звернення автора до теми цивільно-правового захисту корпоративних прав в Україні слід визнати виправданим і доцільним як з теоретичної, так і з практичної точок зору. Доцільність дослідження даної проблеми на монографічному рівні також знаходить аргументацію в її взаємозв'язку з проблематикою наукового проекту, визнаного пріоритетним для дослідження кафедрою права інтелектуальної власності і корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011–2015 рр. (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Корпоративне право в умовах інтеграційного розвитку України» на 2016–2020 рр.

Проблема дослідження питань захисту корпоративних прав ускладнюється в зв'язку з численними науковими дослідженнями цієї категорії, існуванням низки наукових праць, присвячених даній проблематиці. Тому перед автором стояло завдання розглянути питання цивільно-правового захисту корпоративних прав з нової точки зору, сформулювати концепцію такого захисту, спираючись як на попередні наукові дослідження, так і на ті новели у законодавстві, які відбулись за останні декілька років.

формування концепції цивільно-правового захисту корпоративних прав в Україні з урахуванням оновленого цивільного, корпоративного,

законодавства із законодавством ЄС у сфері права компаній та захисту їх учасників.

Для досягнення поставленої мети в дисертації вирішувалися такі завдання: визначити поняття та специфіку корпоративних прав, а також розуміння сутності корпорацій з урахуванням останніх наукових досліджень у сфері корпоративного права і змін у корпоративному та цивільному законодавстві; встановити коло організаційно-правових форм юридичних осіб за законодавством України, учасники яких наділяються корпоративними правами та обов'язками; визначити поняття захисту корпоративних прав та з'ясувати його місце у системі інших правових категорій; визначити правову природу форм захисту корпоративних прав та здійснити їх класифікацію; з'ясувати сутність та специфіку матеріально-правових способів захисту корпоративних прав; сформулювати поняття засобів захисту корпоративних прав та здійснити їх класифікацію; охарактеризувати дослідження правових механізмів захисту корпоративних прав держави, визначити їх специфіку; встановити особливості захисту корпоративних прав в акціонерних товариствах; з'ясувати сутність та властивості корпоративного спору, співвідношення його з категорією корпоративних конфліктів та ін.

Наукові положення, висновки і рекомендації, які викладені у рукописі дисертації, є достатньо обґрунтованими, що свідчить про опрацювання дисертантом достатнього емпіричного матеріалу.

Назва і структура дисертаційного дослідження визначені досить зважено і чітко, орієнтують на коло проблем та практичних завдань, які слід було вирішити при проведенні дослідження цивільно-правового захисту корпоративних прав в Україні. Не викликає заперечень й детальне дослідження всіх зазначених питань у окремих розділах і підрозділах дослідження.

оцінку досліджуваним питанням й коментарі точок зору і позицій інших науковців, що свідчить про наукову спроможність ґрунтовного опрацювання теми.

Ступінь обґрунтованості отриманих автором результатів є достатньо високою. Автор використав практично всі найбільш відомі дослідження вітчизняних та зарубіжних попередників, виявив генезу проблематики, її значимість, визначився в практичному значенні свого дослідження. Вивчення та аналіз праць зазначених науковців дали змогу визначити й оцінити стан проблеми, що досліджується, виявити питання, що постали на сучасному етапі реформування теорії корпоративного права та визначити шляхи їх вирішення.

Базу дослідницької методології сформували методи сучасної теорії пізнання суспільно-правових явищ, що ґрунтуються на філософії діалектичного розвитку, з використанням таких засад наукового мислення, як аналіз і синтез, порівняння, спостереження.

Заслугує на увагу використання автором концептного методу, який слугував засобом наукового дослідження категорій «корпоративні права», «захист корпоративних прав» тощо як концепту, що дозволило вийти за межі суто нормативістського підходу і розглянути їх як багатоаспектний соціальний та правовий феномен. Цей метод став методологічним підґрунтям проведеного дослідження і дозволив автору сформулювати нову концепцію захисту корпоративних прав.

Оригінальна методологія дослідження підтверджує достовірність наукових положень та висновків, сформульованих в дисертації. Комплексне використання різноманітних методів наукового дослідження (формально-юридичний метод, метод системно-структурного аналізу, порівняльний метод тощо) дозволило авторові виконати головні завдання, що поставали

законодавстві України; дослідити особливості такого захисту; проаналізувати їх на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій; розглянути проблеми і перспективи захисту корпоративних прав в Україні. В якості позитивного моменту слід відмітити також застосування автором порівняльного методу, за допомогою якого він здійснює порівняння особливості захисту корпоративних прав в Україні та деяких інших країнах, зокрема, під впливом науково-технічного прогресу та побудови інформаційного суспільства. Це дозволило О.В. Бігняку об'єкт дослідження вивчити як єдине ціле, виявити різноманітні типи зв'язків у ньому, що потім були об'єднані в теоретичних положеннях. Аналізуючи за допомогою згаданих вище методів зазначену джерельну базу та відповідні теоретичні положення, сформульовані у літературі, автором зроблено низку висновків, що мають усі необхідні ознаки наукової новизни.

Зокрема, поміж них можна назвати застосовуваний автором концептуальний підхід до визначення методологічних засад дослідження категорії «захист корпоративних прав». Визначальним моментом у характеристиці цієї категорії є врахування доцільності розгляду її з трьох позицій: як правового концепту, як елементу механізму правового регулювання, як правового інституту.

Це дозволило О. Бігняку поняття «захист корпоративних прав» розглянути як правовий концепт, як правовий інститут і як елемент механізму правового регулювання, сформулювавши концепцію захисту корпоративних прав як органічне поєднання зазначених категорій, що дозволяють скласти уявлення про захист корпоративних прав.

При цьому важливе значення надається розумінню захисту корпоративних прав як правового концепту, тобто як сукупності уявлень, образів, емоцій і т. п., що виникають у зв'язку з порушенням чи створенням

права таких чинників, як ментальність, правова ментальність та правосвідомість).

Цікавим є запропоноване автором розуміння «корпорацій» як класичних утворень, участь у яких тягне виникнення сукупності майнових і немайнових прав, а також «квазі-корпоративних утворень».

Заслуговує на підтримку позиція автора стосовно доцільності закріплення на законодавчому рівні уніфікованого підходу стосовно можливості проведення загальних зборів з використанням заочного голосування не тільки через нотаріальне посвідчення підписів на документі, а й з можливістю застосовування електронного аналогу, з правом вибору альтернативного алгоритму дій.

До здобутків дисертанта варто також віднести висновок про те, що медіація є одним із найкращих альтернативних методів захисту корпоративних прав, оскільки націлена на прийняття рішення, яке буде взаємовигідним для усіх сторін конфлікту.

Безсумнівним позитивним моментом даного дисертаційного дослідження є запропоноване авторське розуміння способу захисту корпоративних прав як матеріально-правових заходів профілактичного та примусового характеру, за допомогою яких відбувається відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) корпоративних прав, які залежать від правової природи корпоративного права.

Цікавою є й позиція щодо визначення корпоративних прав. Останні розглянуто як певний комплекс правомочностей майнового та немайнового характеру, що виникають у учасників корпорацій і юридичних осіб корпоративного типу (квазі-корпоративних утворень), та зумовлені їх майновою участю в статутному (складеному) капіталі відповідних юридичних осіб.

заслугують позитивної оцінки, оскільки обґрунтованість та достовірність отриманих у роботі наукових результатів, висновків і рекомендацій базується на залученні широкої джерельної бази. Безперечною перевагою роботи є аналіз матеріалів судової практики відповідно до напрямків дослідження.

Дисертація оформлена відповідно до вимог, які встановлюються для робіт такого роду, її основні положення і висновки з достатньою повнотою відображені у монографіях та інших наукових публікаціях здобувача. Загальну концепцію дослідження відображено в доповідях і повідомленнях на наукових конференціях.

Практична і теоретична значимість результатів дисертаційного дослідження також не викликає заперечення. Повнота викладення отриманих результатів в опублікованих працях відповідає встановленим вимогам.

Результати даного дисертаційного дослідження мають не лише наукове, але й практичне значення. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертаційного дослідження, висновки та пропозиції автора можуть бути використані у правотворчій сфері, у науково-дослідній сфері, у сфері практичної діяльності, у навчально - методичному процесі.

Аналіз чинного законодавства та практики його застосування аргументовані використанням існуючих концепцій відповідних інститутів, положень Конституції України, а тому можуть бути визнані достовірними.

Загалом ознайомлення зі змістом дисертації О.В. Бігняка дає підстави для наступних висновків.

Автор виявив належний рівень знань спеціальної літератури з теми дослідження, нормативно-правового матеріалу, проаналізував низку дискусійних проблем, що підлягають подальшому осмисленню і відповідному вирішенню.

здобутків з проблематики дисертації, положень чинного законодавства.

В авторефераті викладені основні положення дисертаційної роботи. Дисертація та автореферат відповідають вимогам, що висуваються до такого роду робіт. За своїм змістом автореферат є ідентичним основним положенням тексту дисертаційного дослідження.

Попри загальне позитивне враження від дисертації, вона **не позбавлена деяких вад**, а окремі положення потребують додаткової аргументації:

По-перше, вимагає додаткових пояснень твердження дисертанта щодо права юридичних осіб на зміну місця юрисдикції (редоміцілювання), що є однією з форм захисту права власності власників юридичних осіб із закріпленням зазначеного права у національному законодавстві.

По-друге, при визначенні поняття корпорацій автор надає перелік тих юридичних осіб, які є класичними корпоративними утвореннями і тих, які він відносить до «юридичних осіб корпоративного типу» (квазі-корпоративних утворень). Йдеться про повні та командитні товариства, виробничі кооперативи, з додаванням до них інших можливих організаційно-правових форм корпоративних підприємств, про які йдеться в ГК України – приватні підприємства та фермерські господарства, що діють на основі приватної власності кількох осіб, підприємства споживчої кооперації, утворені декількома споживчими товариствами. Зокрема, з огляду на специфіку фермерських господарств, викликає сумніви виправданість їх віднесення до юридичних осіб корпоративного типу.

По-третє, не зовсім коректним виглядає віднесення до переліку таких, що є абсолютно новими («висловленими вперше»), пропозиції стосовно виділення загальних способів захисту, відображених у Конституції України та кодифікованих актах, і спеціальних способів захисту, регламентованих спеціальними нормами законодавства (законами України «Про акціонерні

«Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» та ін.). Як уявляється, це питання вже підлягало дослідженню і не могло бути не висвітлене у науковій літературі.

По-четверте, автором запропоновано для впровадження до української практики процедури сквіз-аут, що передбачає обов'язок продажу акцій міноритарними акціонерами на вимогу мажоритарних, що має на меті захист інтересів саме міноритарного акціонера, передбачити у законодавстві способи державного регулювання фондового ринку, які мінімізують зловживання на ринку цінних паперів. Попри дійсну необхідність такого регулювання, воно виходить за межі цивільно-правових досліджень.

По-п'яте, в зв'язку з пропозицією автора щодо класифікації порядків захисту на загальний, спеціальний та виключний з позицій оновленого матеріального та процесуального законодавства, судової системи (с. 143 дисертаційного дослідження), та включення цих порядків у форми захисту, потребує додаткового роз'яснення питання співвіднесення форм і порядків захисту корпоративних прав і їх місця у системі такого захисту.

Висловлені критичні зауваження не применшують, у цілому, високої позитивної оцінки дисертаційного дослідження О.В. Бігняка, яке присвячене актуальній науковій проблемі. Зроблені зауваження мають здебільшого дискусійний і уточнюючий характер, не впливають істотно на якість дисертації.

Основні положення дослідження, сформульовані висновки та рекомендації дозволили достатньою мірою розкрити тему.

Зміст дисертації свідчить про здатність автора до наукових пошуків, до аналізу складних та спірних питань, а сама дисертація є самостійною, закінченою і результативною науковою працею, яка відповідає

встановлених МОН України вимог і повністю відображають основні положення, зміст та результати дисертаційного дослідження.

Дисертація Бігняка Олександра Валентиновича «Цивільно-правовий захист корпоративних прав в Україні» є завершеною науковою працею, в якій містяться наукові положення та науково обґрунтовані результати, що дозволили сформулювати концепцію цивільно-правового захисту корпоративних прав на новому методологічному підґрунті.

Дисертація виконана на належному науково-теоретичному рівні, відповідає вимогам МОН України, «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Бігняк Олександр Валентинович - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор

директор Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника

В.А. Васильєва

